

תשובון בגרות עצמאי תשע"ז

1.

א. האמירה של "הקול האחר" שהכותב מתעמת איתה:

התפילה היא אמצעי למילוי צורכי הקיום של המתפלל, ודרך להינצל מצרה.

ב. משפט המביע הסתייגות:

שורה 6: "אף שיש מן האמת בכך, לא מתקבל על הדעת שזוהי כל האמת".
אפשרות נוספת: שורות 13-14 אע"פ שתוכן התפילות...

הסבר: הרב שלם מסכים שהתפילה היא אמצעי לבקשת בקשות פרטיות למילוי רצונות, אך הוא מסייג דעה זו ואומר שאין זה התפקיד העיקרי והיחיד של התפילה, אלא יש תכלית עמוקה יותר לתפילה: **הקשר עם בורא עולם**.

2. מדוע יש להתפלל שלוש פעמים ביום:

הרב שלם	הרב אבר
תפילה בבוקר בצהריים ובערב מחייבת את האדם ליצור פסק זמן בתוך מרוץ החיים, וכך להגיע לקרבת ה'.	עצירה לשם חיזוק האמונה שה' הוא המחולל הכול.

3 א. טענת הרב פרידלנדר:

נוסח קבוע של תפילה (כפי שקבעו חז"ל) חשוב כי זה מסייע למתפלל להתרכז בתפילה ולבקש כל מה שדרוש לפרט ולכלל.

ב. 1. שני רכיבי הטיעון בדבריו של הרב פרידלנדר:

- טענת נגד
- הפרכה לטענת הנגד (ונימוקים להפרכה)

ב. 2. טענת הנגד ונימוקה:

התפילה צריכה להיות מעומק הלב, ולכן מן הראוי שכל אחד יתפלל בשפתו, מה שהוא מרגיש.

הפרכה לטענת הנגד:

בתפילה עצמית קשה לאדם להתרכז כי חשיבתו אסוציאטיבית וקופצת מעניין לעניין,

לכן קשה לו לבקש נכון על עצמו ועל הכלל.

ג.

הרב אבר מנמק את הטענה בסעיף א :

- יש צורך בנוסח מתוקן מחז"ל ולא להתפלל רק באופן עצמאי משום שיש כללים ברורים מה גורם לתפילה להיות מקובלת ורצויה. יש לדעת במה לפתוח, איך לסיים ואיך מתבטאים בתפילה, וזה מה שלימדונו אנשי כנסת הגדולה בתיקון הנוסח הקבוע.
- מלבד זאת יש ערך וחשיבות לכל מילה ומילה בתפילה, וזאת ידעו חז"ל, מחברי התפילה.

הרב שלם מנמק את הטענה בסעיף א בשני נימוקים :

- כשאדם מתפלל בשפת הלב האישית, סביר להניח שיבקש על מה שחסר לו או על העניינים ה**בווערים היומיומיים**, כגון פרנסה ובריאות. בנוסח התפילה יש בקשות שאדם עלול לא לתת דעתו עליהם ביומיום, כאלה הקשורות לעניינים שאינו מרגיש שהם חסרים לו באותו רגע, אך הם חשובים באמת, כמו בקשת בינה ;
- מלבד זאת בתפילה אישית סביר להניח שתהיינה חסרות **בקשות למען הכלל**, כגון : "רופא חולי עמו ישראל" שבחתימת הבקשה לרפואה.

4 . א.

הרב שלם אינו שולל ערכן של תפילות ספונטניות, מלאות רגש, שהן מעולות ויקרות ויש בהן הארה והתעלות. עם זאת הוא אינו רואה בהן "מזון" קבוע ומספק לנפש האדם, אלא דבר מזדמן של שעת רצון.

הרב אבר מסביר דעתו על תפילה אישית.

לדבריו, מכיוון שאיננו יודעים איך לפנות לה' ומה לומר, לא ראוי לדבר ככל העולה על ליבנו.

ב. במצבים כאלה אעדיף למצוא בספר תהילים פרק המתאים למאורע, אז ודאי אומר נכון את הדברים במילים המתאימות, שהרי מדובר בספר שכתב דוד המלך וכולו קודש קודשים. אמנם דוד המלך כתב את הדברים מתוך החוויות שהוא עבר, אך יש בהם ביטוי אישי גם לרגשותיי שלי.

דוגמה אישית - כך נהגתי כשאחד מבני משפחתי היה מאושפז בבית החולים. קראתי פרק ל בספר תהילים והתרכזתי במיוחד במילים "שיוועתי אליך ותרפאני". קריאת הפרק הרגיעה אותי, וכך גם התחזק בטחוני בה' ובישועתו.

5. הסקירה

שלוש שאלות מרכזיות עולות בנוגע לתפילה, שאלות שהתשובות עליהן מובאות לאחריהן.
השאלה הראשונה – מהי מטרת התפילה: בקשה למילוי צרכים או מטרה אחרת, נעלה יותר (שלם, תשמ"ח ואבר, תשע"ג).

השאלה השנייה נוגעת בנוסח ובסדר - שנקבעו על ידי חז"ל, והערך המוסף שלהם על תפילה בשפת הלב (שלם, תשמ"ח; אבר, תשע"ג ופרידלנדר, תשס"ה).

השאלה השלישית נוגעת בצורך להתפלל מספר פעמים ביום (שלם, תשמ"ח ואבר, תשע"ג), אף שהדבר עלול היה להתפרש, לכאורה, כהטרדת הישות שפונים אליה (אבר, שם).

(שלם, תשמ"ח ואבר, תשע"ג) טוענים כי המטרה העיקרית של התפילה אינה רק הצלה מצרה ובקשה למילוי צרכים של האדם, הגם שגם אלה עשויים להיכלל בה. שלם (תשמ"ח) מוכיח זאת בציינו כי גדולי עולם התפללו בדבקות אף שהיו רחוקים משאיפות חומריות. לפי שלם (תשמ"ח) ואבר (תשע"ג) הצרה או הצורך החומרי הם אמצעי לעורר לתפילה כדי לקרב את האדם אל ה': שלם (תשמ"ח) מדגיש את המטרה לרומם את האדם ולהביאו לאושר על שזכה לקשר ישיר אל הבורא ב"עבודה שבלב". אבר (תשע"ג) מוסיף כי ה' רוצה להעניק מטובו, אך רק לאחר שהאדם יבקש זאת ממנו. זאת כדי שייקבע בליבו כי השגת הצרכים אינה תלויה בהשתדלות או במקרה, אלא ברצון ה'. כך האדם יימנע מלהשקיע זמן רב מדי במאמץ להישגים חומריים, כי לא משם תצמח ישועתו.

כדי להשיג קשר אמיתי אל ה' על האדם להתפלל בנוסח ובסדר שתיקנו חכמים (שלם, תשמ"ח; אבר, תשע"ג ופרידלנדר, תשס"ה). אמנם לדבריהם גם לתפילה בשפת הלב יש מקום וערך, אך למטבע שתיקנו חז"ל ערך מוסף: לפי אבר, (תשע"ג) סדר התפילה ונוסחה נשענים על כללים ברורים על פי הסוד, הגורמים לה להיות מקובלת ורצויה; בנוסף, לפי פרידלנדר (שם) ושלם (תשמ"ח), בנוסח הקבוע אדם מבקש גם על הכלל. שלם (שם) מציין בקשות גם בתחומים חשובים כמו דעת וגאולה. פרידלנדר (שם) מדגיש גם את הערך של ההתרכזות בנוסח הקבוע, בלי לקפוץ ממחשבה למחשבה.

שלם (תשמ"ח) ואבר (תשע"ג) מסבירים כי תדירות התפילה מספר פעמים ביום נועדה אף היא לחזק את האדם ברוחניות. אבר (תשע"ג) מסביר כי העצירה משטף החיים שלוש פעמים ביום מזכירה לאדם שוב ושוב מי אדון העולם ומי מיטיב לכול, וכך מתחזקת אמונתו בבורא: "להיות התפילה לב הזמן", כלשונו של שלם (שם), ולהתמיד את הברכה עליו, כדרך שמזון מזין את הגוף ומחזקו מארוחה לארוחה (שלם, תשמ"ח).

מקורות

הרב אבר, י' (תשע"ג). תפילה.
 הרב פרידלנדר, ח' (תשס"ה). תפילה. שפתי חיים – מידות ועבודת ה', חלק ב, עמ' צו.
 הרב שלם, א' (תשמ"ח). עבודה שבלב. אל המקורות, חלק שני, עמ' 115-122.

חלק שני – לשון

שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס

6. א. (1) 271- מאתים שבעים ואחת

ומשה, פי שניים

(2) בירושלים, שבעה עשר אלף, אֶתְכֶן

(3) שְׁלוֹשׁ

(4) מאחוריך

(5) ב / עם

ב. מִן

תחביר

7. א. (1)

• איחוי

• מורכב

(2) הקשר הלוגי המשותף - **ויתור**

(3) עמדת הכותב:

- I. אולם בקשות אלה מחנכות אותן לחשוב על הכול ולא לחשוב רק על עצמו.
- II. המאמץ קבוע להתפלל את אותן התפילות בכוונה יוליד תפילות של אמת.

(4) אם אדם יתאמץ באופן קבוע להתפלל את אותן התפילות, הוא יצליח להתפלל תפילות של אמת.

ב. (1) הקשר הלוגי המשותף - **תנאי**

מילות השעבוד:

I. אילו

II. אם

(2) אילו - **תנאי בטל** - הפועל בצורת עבר

אם - **תנאי קיים** - הפועל בצורת עתיד

8. א. (1) במשפט 3 יש שתי דרכי מסירה: **הסגר ודיבור ישיר**

(2) משפט 1: "אל תעש תפילתך קבע" - **פסוקית מושא**

משפט 2: "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש" - **פסוקית נושא**

ב. (1)

- מה - **נושא**;
- מדוע - **תיאור סיבה**

(2)

- מה תכלית התפילה - **פסוקית מושא**
- מדוע קבעו חז"ל את סדרי התפילה כפי שהם מופיעים בסידור שלפנינו - **פסוקית מושא**

(3) תפקידו של שם הפועל - **חלק מנשוא מורחב**

ג. לדברי הרמב"ם, כוונת התפילה אינה הבנת המילים, אלא אך ורק עמידה לפני ה'.

9.

א. (1) **תבניות של הדגשה**

- I. משפט **ייחוד**
- II. **פסוקית נשוא**
- III. המבנה: **אין... אלא**

(2) **פסוקית לוואי**:

שמנהל האדם עם בוראו;
שפורצת מליבו של אדם;
(לפנות בתפילה לבורא - פסוקית מצומצמת)

(3)

תפילה - **לוואי**

שיחה - **נשוא**

(4)

לפנות בתפילה לבורא - פסוקית לוואי מצומצמת
המרה: היא היוצרת בו את הרצון שהוא יפנה בתפילה לבורא.

היתרון בפסוקית מצומצמת הוא שאין חזרה על הנושא.

ב. שם הפועל **לעבור** יוצר דו משמעות כי שם פועל הוא חסר גוף. הנושא יכול להיות "אני" או הגבאי.

משפטים חד משמעיים:

- ביקשתי מהגבאי **ש**אעבור לפני התיבה.
- ביקשתי מהגבאי **ש**יעבור לפני התיבה.

10.

א. **התמורות במשפטים**

דהיינו התרכזות בדיבור אל ה' - סוג התמורה: **הסבר**
ובייחוד בעת צרה - סוג התמורה: **צמצום** (תמורה חלקית)

ב. (1)

- I. פסוקית לוואי
- II. פסוקית מושא
- III. פסוקית נושא
- IV. פסוקית סיבה

(2) במשפט 1 הפסוקית משלימה את שם העצם **ההכרה**, לכן היא פסוקית לוואי.
(3) רק הקב"ה יכול לספק את צרכינו, לכן אנחנו פונים אליו בבקשות למילוי צרכים אלה.

ג. (1) שתי דרכים להבעת הסתמיות:

- פועל ברבים
- פסוקית נושא

(2) מטרת השימוש בסתמיות- לומר שזוהי נורמה חברתית, כלל או חוק.

11. א. (1)

מספר המשפט	החלק שאינו תקין	הניסוח התקין
1	מהות ומטרת התפילה	מהות התפילה ומטרתה
2	היכולת...הוא אוצר	היכולת...היא אוצר
4	מאזין ומקבל כל תפילה	מאזין לכל תפילה ומקבל אותה

(2) הסבר התיקונים

1. אין להצמיד שני נסמכים לסומך אחד.

2. האוגד חייב להתאים לנושא במין ובמספר. יכולת - נקבה לכן היא..

3. לכל פועל במשפט יש מילת יחס מוצרכת: **מאזין ל... שומע את...**

ב.

(1) החלק שאינו תקין - כמובן ש...

(2)

- **כמובן**, ללא נוסח קבוע בתפילה היינו מתקשים להתרכז בה. (משפט פשוט)
- **מובן שללא** נוסח קבוע בתפילה היינו מתקשים להתרכז בה. (משפט מורכב)

ג. (1)

אינה רק סיפוק צרכינו אלא גם אמונה בבורא (נשוא כולל)

(2)

כדי שתפילתנו לא תהיה סתם מלמול מילים ריקות כדאי שנדע מהי הכוונה היסודית ביותר בתפילה

כדי שתפילתנו לא תהיה סתם מלמול מילים ריקות - פסוקית תכלית

שנדע מהי הכוונה היסודית ביותר בתפילה - (פסוקית נושא בתוכה פסוקית מושא)

מהי הכוונה היסודית ביותר בתפילה - (פסוקית מושא)

ללא ספק - **הסגר ביטוי של ודאות ונחרצות**

כדאי - **נשוא ביטוי של המלצה**

מערכת הצורות

12 א.

(1) נל"ייה

(2) הקבוצה הראשונה I

(3) נל"א

(4) המצאה

(5) השקאה השקיה

ההלוויה תתקיים בשעה חמש בהר המנוחות.

הלקוח ביקש הלוואה מהבנק.

ב. **דומה** : שמות פעולה, גזרה שבה לה"פ נחה / שורש שלא מתנהג כהרגלו / אנלוגיה בין נל"ייה לבין נל"א ולהפך.

שונה : הקבוצה מילוי- שם פעולה של בניין פיעל; הקבוצה הלוואה - שם פעולה של בניין הפעיל.

הקבוצה מילוי - נל"א באנלוגיה לנל"ייה; הקבוצה הלוואה - נל"ייה באנלוגיה לנל"א.

ג. המחאה.

ד. תקינות

1. (1+2) א. להכחישה - אין צורך בדגש קל. אינו בראש מילה או אחרי שווא נח. בבניין הפעיל אין דגש תבנית, כגון להבדיל.

II. נשנה- בגזרת נל"ייה - הווה יחיד בסגול / בתנועת E.

III. מגיעה- דגש בגזרת חפ"ן, התחילית תנוקד לפי השלמים, כגון: מלבישה.

1. א. (1) (2) יְנַעַד יְעוּד מוֹעֵד הוֹעֵד הַתְּנַעְדוֹת.

מטרה, יעד	התאספות, כינוס, קביעת פגישה
יעוד והועיד	יְנַעַד, מוֹעֵד הַתְּנַעְדוֹת

(3) העדתי שורש ע-ו-ד

תודעה- שורש י-ד-ע

עָדוּד- שורש ע-ד-ד

ב. (1) א. מ תחילית בהווה.

א. מ שורשית, פה"פ.

(2) מעידה א - שם פעולה של בניין קל.

(3) שורש ע-ו-ד, חלק דיבור – פועל.

(4) *תעודה/ עד – שמות עצם

2. א. מקל.

ב. 1. קבוצה א: גישה - חפ"נ, הגזרה המשותפת לשאר המילים - נע"ו/י.

קבוצה א. לגעת- חפ"נ, הגזרה המשותפת לשאר המילים נפ"ו/י.

ג. (1) נ-ב-ט – מנביט, מביט.

נ-ג-ד – מנגיד, מגיד.

(2) מנביט - מגדל נבטים. מביט - מסתכל.

מנגיד - מעמיד נגד. מגיד - אומר.

ד. יש להקיף: צמא- הווה.

פעלים אחרים – בציווי.

3. א. צורן גזירה – א' שם תואר.

צורן נטייה – ת נקבה.

ב. הבסיס של המילה קולקטיבית הוא שאילה מלעז, והבסיסים האחרים מהעברית.

ג. תכלית לא נוצרה בדרך של בסיס + צורן אלא משורש ומשקל :

כ-ל-י במשקל תקטית, ובה ית - צורן גזירה.

ד. א. נלי"ה

א. שלמים: 'ה' במפיק היא עיצור. שורשי ג"נ כת"מ שייכים לשלמים.

ה. תובנה – שורש מגזרת נע"ו/ו במשקל תקטלה באנלוגיה למילים משורשי נפ"ו/י, כגון תובלה, תודעה;

מַצַּת – שורש י-צ-ת במשקל מקטל, משקל המציין מקומות, במקום מקטל / מקטיל המציינים כלים.

4. א. (1) מ-צ-י

(2) ת-מ-צ-ת ← מַתְּמָצַת

ב. גזורי שם: לאַתַּר- מהשם אַתַּר; לתעד - מהשם תְּעוּדָה.

הפועל לתעד הוא גם תנייני כיון שנוצר בדרך זו: ע-ו-ד ← תעודה ← ת-ע-ד
← לתעד

ג. (1) משקל אפעלה.

(2) מְאוּבָּח, מְאוּבָּח, מְאוּבָּח

(3) לא ניתן לצרף את הזוג הנחה - אנחה לקבוצה כי בזוגות שלעיל שתי המילים בכל זוג הן משורש משותף. ההבדל הוא רק בתחילית ה"א לעומת אל"ף, ואילו המילים הנחה - אנחה הן משורשים שונים ובמשקלים שונים:

הנחה – משורש נ-ו-ח שם פעולה של הפעיל.

אנחה – משורש א-נ-ח ממשקל קְטָלָה שם פעולה בבניין קל.

ד. ביקשתי מהמזכירה שתקדים את התור – פועל.

מעשה זה מהווה תקדים שלילי – שם עצם.